

گام سوم

آداب حضور

نکته‌های اخلاقی در باب ارتباطات گروهی مجازی اخلاق فناوری

۱. تعریف محیط و اهداف

تشکیل هر گروه مجازی باید در راستای پیگیری هدف ارتباطی خاصی باشد که از هیچ طریق دیگر و مشابهی امکان تحقق نداشته باشد. ایجاد پی‌دربی گروه‌ها با اعضای مشابه، نه تنها موجب پیشرفت اهداف نمی‌شود، بلکه موجب اتلاف وقت و ازدست‌رفتن تمرکز مخاطب نیز می‌شود و رفتاری غیراخلاقی است. از نظر اخلاق جمعی، تشکیل دهنده گروه باید ابتدا هدف خود را از تشکیل آن گروه و ضرورت آن را برای اعضا توضیح دهد و سپس برای برقراری نظم و انضباط در ارتباط جمعی، قوانین و شرایطی را برای عضویت و فعالیت در آن گروه تعیین کند. در این حالت افراد اختیار خواهند داشت در صورت پذیرش شرایط به حضور در آن جمع ادامه دهند و تخطی از این توافق اولیه، نوعی نقض عهد محسوب می‌شود.

۲. ورود و خروج اعضا

اضافه شدن هر فرد به هر جمع مجازی، از یک طرف باید با رضایت خود فرد باشد و از طرف دیگر با رضایت آن جمع. روش اخلاقی این است که قبل از عضو کردن افراد، به طور خصوصی از آن‌ها اجازه بگیریم. همچنین، بعد از ورود فرد جدید، پسندیده است ورود او به جمع اعلام شود و در صورت لزوم از طرف دیگران یا خودش به جمع معرفی شود. این رفتار بسیار مشابه مواجهه با یک تازه‌وارد به مهمانی است. ادب حکم می‌کند به او خوشامد بگوییم و با ارتباط عاطفی مناسب او را به جمع خود وارد کنیم. به طور کلی، گمنامی در گروه‌های مجازی هر چند میسر است، اما سازنده نیست و در بسیاری مواقع موجب سوءتفاهم و درگیری می‌شود. اخلاقی این است که در ورود به جمع تازه، خودمان را چنانکه شایسته است، به دیگران معرفی کنیم.

پیش از این گفتیم، آداب فردی، ارتباطی و اجتماعی در کاربری رسانه‌ها را به اختصار «فن آداب» می‌نامیم و ضروری است که همه ما در حوزه‌های مرتبط با شأن و جایگاه خود، این آداب را بشناسیم و در رعایت آن‌ها بکوشیم.

در این نوبت برخی نکته‌ها را در زمینه «ادب حضور در جمع» در رسانه‌های مجازی مرور می‌کنیم.

شاید در آغاز تنها شکل از ارتباطات واقعی انسان‌ها که وارد فضای مجازی شده بود، ارتباط «یک‌به‌یک» بود، اما با توسعه رسانه‌های اجتماعی، به سرعت امکان ارتباطات «یک به چند» و «چند به چند» هم به وجود آمد. ممکن است جوان‌ترها به خاطر نیاورند، اما امکان فرستادن یک پیام به چند نفر حتی قبل از اختراع پیام‌رسان‌های اجتماعی، در رایانامه‌های قدیمی هم، با امکان ایجاد گروه‌های مخاطبان، وجود داشت.

همان‌طور که مکالمه‌ها و محاوره‌های خصوصی در فضای مجازی به رعایت آداب نیاز دارد، حضور در جمع‌های مجازی نیز باید پیرو موازین اخلاقی خاص آن باشد. هر چند می‌دانیم که بسیاری از این قواعد برگرفته از آداب فضای مجازی هستند، اما مرور آن‌ها و توجه به ظرافت‌های رفتار در محیط مجازی حتماً ضروری است. برخی از مهم‌ترین این موارد را در ادامه مرور می‌کنیم:

۳. مقدار فعالیت و ساعت آن

هر نفر در روز چه تعداد پیام می‌تواند به یک گروه ارسال کند؟ از چه ساعتی تا چه ساعتی می‌توانیم در گروه فعالیت کنیم؟ از جمله موارد مهم در قوانین فعالیت گروه، توافق مدیر و اعضا بر میزان فعالیت و ساعت فعالیت گروه است. هر چقدر این قواعد دقیق‌تر بیان شوند و دقیق‌تر رعایت شوند، بازدهی فعالیت جمع بالاتر خواهد رفت. فرقی نمی‌کند یک جمع خانوادگی باشد، یا گروه درسی یا دوستان و همکاران.

رعایت این قوانین، ضمن آنکه از مصادیق پابندی به اخلاق جمعی است، از تضییع حقوق دیگران هم جلوگیری می‌کند.

۴. بازارسال به گروه

حتماً شما هم افرادی را می‌شناسید که در هر گروهی نقش تقویم را بازی می‌کنند! باز ارسال روزانه پیام‌های صبح به خیر و شب به خیر، تقویم تاریخ، و مطالب تکراری و قدیمی. هر چند توجه به مناسبت‌ها و وقایع و ایام خودش نوعی آداب‌دانی و احترام فرهنگی محسوب می‌شود، اما افراط در آن باعث ملالت و بی‌تفاوتی در مخاطب خواهد شد و در نهایت به نوعی بی‌احترامی به همان محتوا منجر می‌شود. پس مراقب چنین مواردی باشید.

شاید خیال کنیم باز ارسال اخبار و پیام‌های فوری و تحلیل‌های گوناگون از مسائل روز بر آگاهی بیشتر اعضای گروه خواهد افزود، اما فراموش می‌کنیم که معمولاً افراد فقط عضو یک گروه نیستند و هر روز در گروه‌ها با پیام‌های گوناگونی مواجه می‌شوند. این مواجهه چندباره مجدداً موجب ملالت و بی‌تفاوتی می‌شود. اخلاقی‌ترین است که صرفاً اخبار و تحلیل‌های مرتبط با موضوع خاص گروه را باز ارسال کنیم و حتماً در کنار آن نظر خودمان را نیز اضافه کنیم. به این ترتیب به نوعی هم‌افزایی و رشد واقعی و گروهی می‌رسیم.

۵. بازارسال از گروه

هر چند که فضای داخل گروه به معنای واقعی کلمه شامل قوانین حریم خصوصی نمی‌شود، اما حرف و سخنی که افراد در جمعی با دوستان و آشنایان خود مطرح می‌کنند، به نوعی نزد آن جمع امانت است. بیرون بردن حرف‌ها از داخل گروه به بیرون آن، یا از محیط مجازی گروه به محیط حقیقی، باید با رعایت اخلاق و ادب باشد. در این مواقع ضروری است حتماً به طور خصوصی از فرد اجازه بگیریم تا بتوانیم در بیرون گروه از او نقل قول کنیم.

۶. بحث دونفره

از جمله چالش‌های پرتکرار در گروه‌های مجازی، بحث و گفت‌وگو بین دو نفر در میان جمع است. طبیعی است مطرح کردن سؤال و گرفتن پاسخ در گروه کاری غیراخلاقی نیست. اما آنجایی که بحث‌های دونفره ثمره‌ای برای غالب اعضای جمع ندارند، به تضییع حقوق دیگران منجر می‌شوند. رفتار اخلاقی این است که بعد از یکی دومرتبه رفت و برگشت پیام در گروه، ادامه گفت‌وگوی دونفره به فضای خصوصی افراد منتقل شود.

رعایت نکردن حریم خصوصی نیز از معضلات اخلاقی بحث‌های دونفره در گروه است. در هر صورت، محیط گروه هر چقدر هم که دوستانه و خودمانی، یک محیط عمومی است و مطرح کردن مباحث شخصی، احساسات، خاطرات و مانند آن‌ها در حضور دیگران، نوعی افشاکاری و نقض حریم خصوصی محسوب می‌شود.

۷. ارسال پیام‌های غیرمتنی

هنگام حضور در گروه مجازی، از نظر اخلاقی باید حواسمان به اتلاف وقت دیگران باشد. هنگامی که یک پرونده صوتی یا ویدیو یا هر گونه پرونده دیگری را در گروه ارسال می‌کنیم، اخلاقی است که در کنار آن توضیح بدهیم آن پرونده شامل چه محتوایی می‌شود. در ارسال پیام‌های صوتی به گروه هم باید همین ملاحظه را داشته باشیم و در چند کلمه توضیح بدهیم که در آن پیام صوتی چه چیزی گفته شده است. شاید شنیدن یا بارگیری هر پرونده و پیام برای همه اعضای گروه ضروری نباشد.

۸. گروه مجازی و آدم‌های واقعی

در نهایت نباید فراموش کنیم که هر چند عضو یک گروه مجازی هستیم، اما همه اعضای گروه انسان‌هایی واقعی هستند که در فضای واقعی زندگی می‌کنند و احوالات و مناسبات خاص خودشان را دارند. مثلاً یک خانم، هم در گروه مجازی و هم در زندگی واقعی، یک خانم است. پس مناسبات آقا و خانم در گروه مجازی کاملاً باید متناسب با این ارتباط در فضای واقعی و بلکه محترمانه‌تر باشد.

یادمان باشد، رفتار ما در گروه‌های مجازی، همان قدر که تحت نظر همه اعضای گروه است، ذیل نظر و علم پروردگار قرار دارد و احترام ما به دیگران نوعی احترام گذاشتن ما به خداوند است. چون پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «التَّقْوَى إِجْلَالُ اللَّهِ وَ تَوْفِيرُ الْمُؤْمِنِينَ: تقوا احترام گذاشتن به خداوند و احترام گذاشتن به مؤمنان است» (مستدرک الوسائل، ج ۱۱: ۲۶۷).